

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2012

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 13.

KAROLO YA A: PADI**KGATI YA MODITI – OK Matsepe****POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ka tšweletša dintlha tše di latelago:

Thulano ke karolo ya tšwetšopele ya sengwalo. Thulano ke go fapana ga baanegwa ka dikgopolo goba ka nama, Go na le mehuta ye mebedi ya dithulano, e lego thulanontle le thulanogare. Go gebelana ka dingwathameratha ke mohlala wa thulanontle. Thulanogare e tšwelela ge moanegwa a palelwa ke go tšea sephetho goba ge moanegwa a thulana le tikologo. Thulanogare e bolela ka thulano ye e tšwelelago ka gare ga moanegwa (Maikutlo). Thulano ya mathomo (ya go amana le molaetša wa sengwalo) ke mollwane magareng ga kalotaba le tšwetšopele. Ka go realo e bohlokwa ka ge e aroganya kalotaba le tšwetšopele. Thulano ye e hlohleletša phekgogo.

Thulano ke karolo ye bohlokwa ya thulaganyo ya ditiragalo tša sengwalo ka gobane e hlohleletša maatlakgogedi, se e lego phišegelo ya mmadi go balela sengwalo pele le pele. Ka tsela yeo ditiragalo tša sengwalo di rulagantšwe ka dithulano tša go fapafapana. Dithulano tša ka morago ga kalotaba di bitšwa tšwetšopele. Thulano ye kgolo (yeo mmadi a e balelago go hwetša tharollo ya ditaba) e bitšwa sehloa/sehlwa.

Bjale go yo latela dithulano tša padi ye:

Bothata bja mathomo bo tšweletšwa ke ge Mmatshapho, sebakeng sa go belegela setšhaba sa mohu Kgoši Ntweleng yo a tlogo buša, a belega basetsana fela. Barwa ba mohu Kgoši Ntweleng le morwarragwe e lego Ntshwarele, ga ba nyake go bušwa ke Mmatshapho.

Go tšwelela thulano ya ka gare ge Mmatshapho a sa nyake go yo nyala timamello ga Kgoši Dianthona mola go swanetše go ba bjalo. Thulano ye e tšwela ka ntle ge a eya go nyala Thibathibetša ka tshepo ya gore bothata bo tla rarologa. Ka madimabe Thibathibetša o belega Nkgotlelele yo e lego lehwepe/ lešobe.

Sefatamollo o thulana le Mmatshapho ka go ganana le pušo ya gagwe. O ntšha motse ka diripa tše pedi ka ge le yena a itirile kgoši.

Nkgotlelele o thulana le Mmatshapho le Ntlogele ka go raka Ntlogele a re o nyaka go nyala lehwepe/lešobe bjalo ka yena.

Mmatshapho o lwa le Sefatamollo, o šomiša dihlare go gakantšha dikgomo tše Sefatamollo a bego a re di ya go nyala timamollo gona. Dikgomo tše tša ya ga kgaetšediagwe Tetedi go nyala Kwelapele.

Thulano ye nngwe e bonala ge Kwelapele a gomišeditšwe gae, Sefatamollo a nyaka magadi a gagwe ka gore yena o be a re a ya ga Kgoši Dianthona.

Mosadi wa Dianthona le yena o nyaka ditshenyagalelo tša go lokišetša monyanya wo o sego wa ba gona. O feleleditše a eya go gapa leruo la Sefatamollo e le go itefeletša.

Tetedi o bušetša Kwelapele ga Sefatamollo.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa.)

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego (thulaganyo)= 5

[35]

GOBA

POTŠIŠO YA 2

- 2.1 2.1.1 Go bolelwa ka bogoši.
Batswadi ba tšwa lesolo la go yo nyaka ngwetši. (2)
- 2.1.2 Go šomišitšwe seema/molaodiši le polelo ya makgethe. (4)
- 2.1.3 Setsopolwa se se hlaloša ka fao kgoši Tetedi a nyetšego timamello/mosadi wa setšhaba pele ga ge a ka ikgethela basadi ba bangwe. (2)
- 2.1.4 (a) Molaodiši o bolela thwii le babadi mola baanegwa ba bolela seng sa bona.
Setsopolweng se molaodiši o re laodišetša ka seo se tlišago thulano magareng ga basadi ba kgoši. (2)
- (b) Ka yena mongwadi o kgona go botša babadi tšeo a ratago go ba botša.
Setsopolweng se o hlaloša seo se ka hlagago ka morago ga lehu la kgoši yeo e nyetšego basadi ba bantši. (2)
- 2.1.5 Mmagosetšhaba/Timamello ke mosadi yo a nyalelwago bogoši mola basadi ba bangwe e le bao kgoši a ikgethelago bona. (4)
- 2.2 2.2.1 Go ikuša pelo – go ikgotsofatša. (2)
Phaollela tseleng – go bušetša motho yo a bolelago ditaba tša go se kwagale tseleng. (2)
- 2.2.2 (a) Ke morwa wa Thibathibetša yoo a bego a nyaletšwe go tlo belega kgoši. (1)
- (b) O fela pelo ga a kgone go kgotlelela batho ba bangwe mola yena a nyaka go kgotlelelwa. (2)
- 2.2.3 Kgodišo/tharagano (2)
Thulano yeo e lego ntshe e golela pele ge Thibathibetša yo a bego a nyaletšwe go tlo belega kgoši a belega Nkgotlelele wa lehwepe yoo a dirago dilo tša go makatša. Mohlala: O felela basadi pelo. (2)
- 2.2.4 (a) Ya ka ntle. (2)
- (b) Mmatshepo le setšhaba. (2)

- 2.2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana.
Mohlala: Motho ke motho ka batho/Batho ke go thušana. (2)
- 2.2.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Maikutlo a kgakanego ka ge setšhaba se sa kgone go mo fa tharollo ya mathata ao a lego go wona. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: PAPADI**DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke****POTŠIŠO YA 3**

Morero ke thuto/molaetša woo mongwadi a ratago go o abelana le babadi. Morero o tšwelela ka tsela ya diteng tšeo di swanetšego gore di be le maatlakgogedi ao a tla dirago gore mmadi a se ke a šegama tseleng, a be le mafolofolo a go balela pele le go kgona go hwetša molaetša.

Thuto ya tiragatšo ye e lebane le phedišano dikolong. Go laetšwa mahlakore a go fapafapana a phedišano. Re bona tše di latelago: Baanegwa ba maitshwaro le bokgoni bja go fapafapana bao ba dirago gore phedišano e be le ditlhohlo, baanegwa bao ba dirago ditirompe ka nepo ya go ithatiša batho ba bangwe, kotsi ya go ba le mahlo a matelele le go se tshephagale.

Re ithuta se ka go lebelela maitshwaro a Namele. Ke ao a makatšago, re bona a imiša basetsana ba bararo mola a hlola tlhakahlakano ka go dira segwera le bana ba sekolo. Ka segwera seo mongwadi o rata go re bontšha gore ga se ka mehla fao segwera se felelago gabotse. Maitshwaro a Namele re bona a fetela le go barutiši ba bangwe, go swana le Theepe.

Phedišanong ya batho go na le bao ba ratago go ithatiša ka batho ba bangwe. Namele o ithatiša bana ba sekolo ka go ba utollela ditaba tša taolo le tša tshepedišo ya matlotlo a sekolo. O swara le barutwana makgotla ka sephiring ebile o ipshina le bona ka madila. Morago ga gore a se sa kwana le bona gabotse ba a mo hlanogela, ba thoma go swarana le yena ka diatla. Mafelelong ba a mmololla gore ke yena a ba fepago ka tshedimošo ye mpe.

Mongwadi o rata go re bontšha kotsi ya go hlolwa ke go ratana ga barutiši le bana ba sekolo. Ge morutiši a ratana le bana ba sekolo bašemane ba ka se sa mo hlompha ba tla mmona bjalo ka thaka ya bona. Se se tšwelela gabotse ka Tlhakolane ge a iša Namele letsogo.

Mongwadi o tšweleditše Morwadihlare le Mohwiti bao e lego maloko a sekolokomiti. Bobedi bjo ga bo dire mošomo wa bona ka tshwanelo. Ba dumelela go šomišwa bošaedi ke Namele le Theepe. Ba amogela dišunya ka tsela ya madila le mebešo.

Phedišanong re lemoga batho bao ba lego bohlale ka tlhago. Mašutša o diriša bohlale bja gagwe bja tlhago go utolla modu wa bothata sekolong. Ge barutwana ba ipelaetša ga a befelwe goba a kitimela go bitša maphodisa, eupša o a ba leboga a ba a ba hlohloletša go boa gape ge ba bona tše dingwe tšeo di sa ba kgahlego.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa.)

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego (thulaganyo)= 5

[35]

GOBA

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 4.1.1 Ya sebjalebjae.
- Go bolelwa ka diofisi.
- Ditiragalo di direga sekolong.
- Bana ba romelwa dikolong. (Dintlha tše pedi) (3)
- 4.1.2 Moya wa tshwarelano/Tebalelano/Boitsholo. (2)
- 4.1.3 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Bagwera ba go se laetšane tsela/Barutiši sekolong sa Phaswa/Bašomimmogo. (2)
- 4.1.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Motho wa go šoma ka maatla ka ge a ngwadile dikgakollathuto/motho wa go botega. (4)
- 4.1.5 Ditšhupasefala. Go hlahla mmadi mabapi le ditiragalo tšeo a ka se kgonego go di bona. (2½)
- 4.1.6 Tšwetsopele/Sethakgodi/Phekgogo. (2)
- 4.1.7 Ee, ga go mapheko ao a ka šitišago papalego. (2)
[17½]
- 4.2 4.2.1 Ke polelo yeo e sego ya khuta/ yeo e lego thwii/Ke polelo ya go hlahla babadi. (2)
- 4.2.2 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
Basetsana ga ba swanelwa go bonwa bjalo ka didirišwa tša thobalano.
Banna le bašemane ba swanela go hlompha basetsana.
Basetsana ga se ba swanela go kgotlelwa. (4)
- 4.2.3 Moya wa leago/kagišano. (2)
- 4.2.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Motho wa go hlompha ditokelo tša basadi.
Motho wa dikeletšo tše dibotse. (4)
- 4.2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Motho yo a imišago ngwana wa sekolo o swanelwa ke go rwala maikarabelo a go godiša ngwana/Ge e le morutiši o swanelwa ke go rakwa mošomong. (2½)
- 4.2.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
Aowa, le ge a lebaletšwe o swanetše go hlokomela masea ao.

Ee, go lefa tšhelete ke go amogela molato gomme bao ba e amogelago ba a mo lebalela. (3)
[17½]

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**TŠA LEFASE GA DI FELE – MFC Matshela le ba bangwe****POTŠIŠO YA 5****'Hallo baby'**

Balekwa ba tla tšweletša dintlha tše di latelago:

- (a) Kalotaba
Ke matseno a kanegelokopana, a swanetše go ba a makopana, a maatlakgogedi. Matsenong a kanegelokopana ye go tšwelela tše di latelago: Molwantšhwa le Molwantšhi: Go tšweletšwa bothata magareng ga bona. Molwantšhwa ke Thabo, o ratana le Sewela, Molwantšhi ke Palesa yoo e lego mosadi wa Thabo. Thabo ke morutiši sekolong sa Lepelle fao a ratanago le Sewela yoo a sa katanago le matriki. Phekgogo e tšwelela ge Thabo a reka sefatanaga le selefouno. O thoma go geremišana le thetho. O kgea yo a kgea le yola a sa fetše.
- (b) Tšhwetšopele
E lebane le thulaganyo ya dithulano, go tloga ka thulano ya mathomo ye e bopago mollwane gare ga kalotaba le tšwetšopele. Sethakgodi ke tiragalo yeo e tšweletšago thulano ya mathomo. Thulano ya mafelelo ya tšwetšopele e bopa mollwane gare ga tšwetšopele le sehloa. Mongwadi o kgonne go tšweletša ntlha ye, ditiragalo tša kanegelokopana ke tše:
- Thabo o fotlela Palesa ka mehla ge a leka go mo kgalela go robala malalatlle. Palesa o thoma go kgala Thabo ka maitshwaro a gagwe. O mmotša gore Sewela ke ngwana ebile seo Thabo a se dirago ke *chicken murder*.
- Thabo o phophoma mahulo ka ganong ge a botša Palesa gore a se ke a mo hlapaola.
- (c) Sehloa
Sehloa se bopša ke thulano ya mafelelo ye kgolo yeo mmadi a e nepišago ge a bala sengwalo. Ke mo ditaba di fihlilego ntlhorwaneng, ge e le lenti re ka re, le kgauswi le go kgaoga. Ka mo kanegelongkopana ye ditaba di fihlile sehloeng ge Thabo a tšea mahlo a tšhipa pele a robaia. Bošegong bja maatlakgosa Thabo o lora a re go Sewela: 'Hallo baby'.
- (d) Tlemollo ya lehuto
Ditaba di a fela, di ka boela sekeng goba tša tšea lemanoga le lengwe. Thulano e fihlile mafelelong. Mongwadi o fegile babadi kanegelongkopana ye ka gobane mmadi a ka rata go tseba gore Palesa le Thabo ba phedišane bjang ka morago ga toro ya Thabo.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa)

Diteng = 25**Tlhamego = 5****Polelo = 5****[35]****GOBA**

POTŠIŠO YA 6**Matrase le Mphufutšo wa phatla**

- 6.1 6.1.1 Ya sebjalebjae, go tšwelela bomoletakgolego/Kgolego. (3)
- 6.1.2
- Mma, hle ntshwareleng ...
  - Ruri ka nnete leinalebe ke seromo ...
  - Nkabe ke ngwana wa morago. (3)
- 6.1.3
- O na le megabaru (ke dirišitšwe ke megaburu).
  - O na le boikokobetšo (Mma, hle le ntshwareleng).
  - O na le bobjana (Ke dirišitšwe ke bjana)
- (Tše pedi) (4)
- 6.1.4 O ba fegile ka ge go sa tsebege gore ba tla kgona go hwetša seo ba bego ba se nyaka na. (2)
- 6.1.5 Ke molaodiši. (1)
- Go hlalošetša mmadi seo se bego se direga le go ba botša ka seo se gopolwago ke moletakgolego ka Megabaru. (2)
- 6.1.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
Ke kgopolo, ka gobane go na le batho bao ba nago le maina ao a sego a mabotse eupša ba dira dilo tša go loka.
Ke ntlha ka gobane batho ba bantši bao re ba tsebago ba maina a go se loke bjalo ka Megabaru ba dira dilo tša go se loke bjalo ka maina a bona. (2)
- [17]**
- 6.2 6.2.1 Selina o ratana le banna bao ba ratago dithoto tša gagwe e sego yena. (2)
- 6.2.2 A tsena ka lešoba la nalete/ O be a otle a šetše ka ditšhika. (1)
- 6.2.3 (a) Motho wa kgobe – wa go ima/Moimana. (2)
- (b) Tsebe tša ema le hlogo – a gakanega. (2)
- 6.2.4 Ge o le mosadi o se goketše banna ka dithoto tšeo o nago le tšona/Lerato ga le rekwe. (2)
- 6.2.5 Ke motho wa go se ithate – o direla banna go feta yena mong.
Ga a hwe matwa – o ratana le monna wa lephodisa morago ga gore a robje pelo ke Tallboy. (4)
- 6.2.6 Polelo ke ya maemo a godimo ka gobane mongwadi o šomiša dika le tshwantšhokgopolo. Mohlala: '... motho wa kgobe'. (3)
- 6.2.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Basadi ba mohuta wo ba a nyamiša ka ge lerato le sa rekwe ka dithoto. (2)
- [18]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – DM Kgobe****POTŠIŠO YA 7****Re madimabe bjang? – OK Matsepe**

- 7.1 Bana. (2)
- 7.2 Mola a bogadi maina o a filwego? Ke potsišo yeo e sa nyakego karabo, ka ge mmotšiši a tseba karabo. (2½)
- 7.3 Tlogela go riboga – lesa go ima.
Go nkalela –thobalano. (4)
- 7.4 Phefola/pebofatšo.
Go fokotša bogale bja mantšu/go tšweletša mantšu ao e ka bago maroga. (3)
- 7.5 Go hlokofalelwa ke bana. (2)
- 7.6 Mebele ya rena/e bile e lapile. (2)
- 7.7 Moya wa boipelaetšo/manyami. (2)
- [17½]**

POTŠIŠO YA 8**Matete a lefase – NS Puleng**

- 8.1 Thetogale/Thetotumišo. Go retwa ditiro tše di botse tša Modimo. (1½)
- 8.2 Modimo/Ramaatlaohle/Mogaugedi. (2)
- 8.3 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
- Go ba mookamedi wa tšhemo ya Edene.
  - RaMaatla wa go mo robotša boroko.
  - Wa ntšha kgopo ya gagwe wa e hlomela go Efa.
- (4)
- 8.4 Mediro yeo batho ba e dirago fao ba sa bonwego ka letšatši le lengwe e tlo tšwelela nyanyeng. (2)
- 8.5 Bao ba go kwerago/O ba buša ka toka. (2)
- 8.6 Di emela Modimo. (2)
- 8.7 Di fapana ka palomoka ya methalotheto. Tematheto ya mathomo e na le methalotheto ye 14 mola ya bobedi e na le ye 8. (2)

- 8.8 Maikutlo a ditebogo – O leboga Modimo ge a hlotše lefase le diphedi go lona.
Go makala – O makatšwa ke ka mokgwa woo Modimo a hlotšego mosadi ka gona.
Go reta – O reta bothakga bjo Modimo a hlotšego lefase ka bjona.
Kwelobohloko- O swarela bao ba mo kwerago le bao ba mo sotlago.
(E tee)

(2)
[17½]

POTŠIŠO YA 9

Mathata – Tauatsoala et al

- 9.1 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
  - Re bogobe re a ja
  - Re godišwa ke ona
  - Re godišana le ona (tše pedi)
(2)
- 9.2 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
  - Go kgothatša batho go kgotlelela ge ba kopana le mathata.
  - Go lemoša batho gore bophelo ga se bja felela ka ntle le mathata.
(4)
- 9.3 Poeletšo ya senoko –'Re' methalothetong ya 10 le 11.
Go gatelela gore mathata ke a batho ka moka/Go gatelela kgopolo ya moreti. (3)
- 9.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
Ke kobo re apere – go laetša gore mathata re phela le wona ka mehla. (3)
- 9.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Mathata a hlalefiša motho/a phafoša motho. (2)
- 9.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
Ke dintlha gobane bophelo ntle le mathata ga se bjona.
Ke kgopolo ka gore batho ba bangwe ga ba bone mathata bophelong ka ge bona tebanyo ya bona mathata e le go dilo tšeo di thabišago. (1½)
- 9.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Batho ba tla lewa ke bodutu gwa se be le seo se ba hlohlogo/Ba tla tšea bophelo bohwefo. (2)
[17½]

POTŠIŠO YA 10

La pitšana – LP Thoka

- 10.1 Sereti se lla ka banna bao ba se nago maitshwaro ba dirago dilo tša phaku ka go robala/kata basadi le bana/Bangwe ba robala le diphoofolo. (4)
- 10.2 Poeletšo ya senoko –Ba methalothetong ya 5–8.
Go gatelela kgopolo. (3)
- 10.3 Ge e le lehu/re hwile la pitšana, (2)

- 10.4 Ge e le lehu re hwile la pitšana
Gobane la sego lona le ka rokwa, (2)
- 10.5 Ba iphetošitše mekoko – Banna ga ba sa kgopela ba fo kata.
mmušo wa mokoko – Ba phela bjalo ka dikgogo, di sa kgopelego. (4)
- 10.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Ke maikutlo a
manyami mabapi le boiphoro bjo bo tšweletšwago ke kgopolo ya
mothalotheo wo, ya gore ge motho yo a swerwego ke tšhitadingaka a ka
robala le ngwana o tla fola. (2½)
[17½]

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70

RUBIRIKI YA GO SWAYA POTŠIŠO TŠE TELELE
Hlokomela phapano meputsong ye e abelwago diteng, tlhamego le polelo

DIKHOUTO LE KABO YA MEPUTSO.	Diteng [25]	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10)
<p>Khouto 7 80–100%</p> <p>Bokgoni bjo bobotse go fetiša. 20–25 meputso</p>	<p>Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlalele le kwešišo ya mošomo wo o lebeleletšwego.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ye e tebilego ya sererwa, dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka botlalo. - Karabo ye botse go fetiša (90+): karabo ye botse go fetiša). - Dikahlaahlo tša go fapana di hlatselwa go tšwa sengwalweng. - Kwešišo ye botse go fetiša ya mohutangwalo le sengwalo 	<p>Bokgoni bjo bobotse go fetiša 8–10 meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego sa go logagana. - Matseno le thumo tše di nepagetšego. - Dikahlaahlo tše di hiamegilego tša go godišwa ka tselo ye e hlakilego. - Polelo, segalo le setaele tše di kwagalago tša go kgahlīša gape tše di nepagetšego.
<p>Khouto 6 70–79%</p> <p>Bokgoni bjo bobotse kudukudu. 17½–19½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ya sererwa ke ya bokgoni bjo bobotse kudukudu. Dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka tshwanelo. - Karabo e na le dintlha ka moka. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, di thekgwa gabotse go tšwa sengwalong. - Kwešišo e botse kudu ya mohutangwalo le sengwalo. 	<p>Bokgoni bjo bobotse kudukudu 7–7½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Taodišo ya go hlamega gabotse. - Matseno le thumo tše di lokilego. - Dikahlaahlo le tselo ya go ahlaahla ye go lego bonolo go e latele. - Polelo, segalo le setaele tše di nepagetšego tša go swanela morero. - Tlhagišo ye maleba.
<p>Khouto 5 60–69%</p> <p>Bokgoni bjo bobotse kudu. 15–17 meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - O laetša kwešišo ebile o hlatholotše sererwa gabotse kudu. - Karabo e na le dintlha tša go lekanela. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, fela ga se tša fahlelelwa ka moka ka mo go swanetšego. - Go na le bohlatse bja kwešišo ya mohutangwalo le sengwalo. 	<p>Bokgoni bjo bobotse kudu 6–6 ½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego sa go hlaaka le kelelo ye botse. - Matseno, thumo le tše dingwe tša ditemana di beakantšwe ka go logagana. - Kelelo ya dikahlaahlo e ka latelelega. - Ka bontši polelo, segalo le setaele ke tše di nepagetšego.

DIKHOUTO LE KABO YA MPUTSO.	Diteng [25] Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlelo le kweišo ya mošomo wo o lebelešwego.	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10) Sebopego, kelelo ya dikgopolo le tlhagišo. Polelo, segalo le setaele tše di dirišitšwego taodišong.
<p>Khouto 4 50–59%</p> <p>Bokgoni bja go kgotsofatša. 12½–14½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ya sererwa ke ya magareng fela dintlha ga se tša šomišwa ka moka ka botlalo. - Dintlha tše dingwe tše dibotse di thekga sererwa. - Dikahlaahlo tše dingwe di a hlatselwa le ge bohlatse bo sa kgotsofatše. - Kweišo ya motheo ya mohutangwalo le sengwalo. 	<p>Bokgoni bja go kgotsofatša 5–5½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ponagalo ye nyenyane ya sebopego. - Taodišo e hloka sebopego sa maleba sa go elela ga dikgopolo le go logagana ga tšona. - Diphošwana tše mimalwa tša polelo, ka bontši segalo le setaele ke tša maleba. Tihamo ya ditemana e nepagetše.
<p>Khouto 3 40–49%</p> <p>Bokgoni bja go lekanela. 10–12 meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ke tša mehlang kudu, maitekelo a go se kgotsofatše a go leka go araba dipotšišo. - Botebo bjo bonnyane bja kweišo phetolong ya sererwa. - Dikahlaahlo ga di kgotsofatše ebile di fahlelwa gannyane go tšwa sengwalong. - Baithuti ga se ba kweiša mohutangwalo le sengwalo ka botlalo. 	<p>Bokgoni bja go lekanela 4–4½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego se laetiša boipeakanyetšo bja go fošagala. - Dikahlaahlo tša go se kweišagale. - Ponagalo ya diphošo mo polelong. Segalo le setaele ga se di nepagale go ya le morero wa go ngwalela dithuto. - Tihamo ya ditemana e fošagetše.
<p>Khouto 2 30–39%</p> <p>Bokgoni bja go išega. 7½–9½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kweišo ya go fokola ya sererwa. - Dikarabo di a ipošeletša, nako ye nngwe di tšwele tseleng. - Dikahlaahlo ga se tša go tseenelela, tlhathollo e fošagetše/Dikahlaahlo ga di thekgwe go tšwa sengwalong. - Kweišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo. 	<p>Bokgoni bja go išega. meputso 3–3½</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tšweletšo ya bošaedi le tlhokego ya peakanyo ya sebopego e palediša kelelo ya dikahlaahlo. - Diphošo tša polelo le setaele se se fošagetšego di dira mošomo wo go ba wo o sa atlelego. Segalo le setaele ga se tša lebana le morero wa dingwalo tša thuto. - Tihamo ya ditemana e fošagetše.
<p>Khouto 1 0–29%</p> <p>Bokgoni bja go hlaelela. 0–7 meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Go gongwe dikarabo di nyalelana le sererwa fela go boima go latela dikahlaahlo goba di tšwele tseleng ka bontši. - Maitekelo a go fokola ya go araba dipotšišo. Dintlha tše nnyane tša maleba ga se tša fahlelwa go tšwa go sengwalo. - Kweišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo. 	<p>Bokgoni bja go hlaelela 0–2½ meputso</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Go boima go lemoga hlogo ye go rerwago ka yona. - Ga go taetšo ya sebopego ye e beakantšwego goba ya go kweiššega. - Polelo e fošagetše, setaele le segalo ga se tša maleba. - Ga go ditemana tše di logaganego.

Tokelo ya ngwalollo e ileditšwe